

- National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport), 11 (119) 19, 191. (12-18).
5. Maksymchuk B. A., Ovcharuk V. V., Karasevich S. A., Ovcharuk V. H., Petryshyn P. V., Shkirta M. I., Trifan O. M., Maksymchuk I. A. (2019). Pedagogical skill of physical culture future teachers as a subject of scientific research. Scientific Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport), 11 (119) 19, 191 (129-134).
6. Maksymchuk B. A. (2019). Analysis of the legislative framework for training of future teachers of physical culture in the context of the development of their pedagogical skills. Pedagogical almanac: collection of scientific works. Kherson, 41. 106-112.
7. Maksymchuk B. A. (2019). Pedagogical skill at teachers of physical culture as a subject of scientific research. Tavriyskyi bulletin of education. Kherson, 2 (66), 12-22.
8. Maksymchuk B. A. Modern state of development of pedagogical skill of physical culture future teachers. (2019). Scientific Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport), 3 (111) 19. 92-97.
9. Rabiychuk S. O., Rebryna A.A., Maksymchuk B. A., Maksymchuk I. A. (2019). The system of value orientations of professional activity of the volunteer. Scientific notes of Mykhailo Kotsyubynskyi Vinnitsa State Pedagogical University, Series: pedagogy and psychology, 57. 208. (137-144).
10. Maksymchuk B. A. (2019). Using the Latest educational technologies for the development of pedagogical skills of future teachers of physical culture. Topical Problems of Higher Vocational Education. Kiev, 89-90 <http://kpppo.nau.edu.ua/files/Konfer2019.pdf>
11. Maksymchuk B. A., Maksymchuk I. A. (2019). Formation of elements of pedagogical skill in future social workers. Tutorial. Vinnitsa, 99.
14. Demchenko I. I., Maksymchuk B. A., Protas O. L., Predyk A. A., Vysochan L. M., Pletenytska L. S., Lytvynenko V. A., Maksymchuk I. A. (2020). Structural variety of pedagogical abilities at primary school teacher. Scientific Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport), 2 (122) 20. 20. (40-47).
15. Maksymchuk I. A., Sahach O. M., Demchenko I. I., Furdy S. B., Maksymchuk B. A., Protas O. L., Mezhylovska L. Y., Kuzko E. O. (2020). Self-education in the context of the formation of pedagogical skills of the future teacher. Scientific Journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University, 15. Scientific-pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport), 2 (122) 20. 203 (88-95).
16. Bakhmat, N., Maksymchuk, B., Voloshyna, O., Kuzmenko, V., Matviichuk, T., Kovalchuk, A. ... Maksymchuk, I. (2019). Designing cloud-oriented university environment in teacher training of future physical education teachers. Journal of Physical Education and Sport, 19 (4), 1323-1332.
17. Maksymchuk, I., Maksymchuk, B., Frytsiuk, V., Matviichuk, T., Demchenko, I., Babii, I. ... Savchuk, I. (2018). Developing pedagogical mastery of future physical education teachers in higher education institutions. Journal of Physical Education and Sport, 18 (2), 810-815.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2020.5(125).08

УДК [793.3:796.06+796.015.134]

Горбенко О.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Лисенко А.О.
старший викладач
Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків

МЕТОДИКА СУДДІВСТВА ТАНЦЮВАЛЬНИХ ПАР НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ТЕХНІЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

У даній статті на основі аналізу та систематизації літературних джерел теоретично обґрунтована методика суддівства танцювальних пар на різних етапах технічного вдосконалення. Саме специфіка європейської і латиноамериканської програми проявляється не тільки в інтеграції спортивної, культурної, естетичної та художньої діяльності, як поєднання елементів спорту та мистецтва, але і в комплексному підході до виховання особистості та формуванню творчого культурного середовища, що допомагає усунути традиційний пріоритет цінностей фізичного розвитку над духовним становленням людини у процесі спортивної діяльності. У свою чергу специфіка спортивних танців, в області танцювального спорту, визначається різноманітними руховими діями, що синхронно виконуються танцювальними дуетами під музичний супровід. При пересуванні по паркету паралельно або послідовно з'єднуються повороти або обертання, підйоми і спуски, нахили, окремі рухи рук і ніг, голови, послідовні рухи окремих частин корпусу. Так як, саме методика суддівства танцювальних пар на різних етапах технічного вдосконалення передбачає детальний розгляд кожного відрізка часу під час виступу танцювальних пар

Ключові слова: індикативні якості, підготовка, спортивні танці, суддівство, спортсмени, танцюристи.

Горбенко Е.В., Лисенко А.А. Методика судейства танцевальных пар на разных этапах технического совершенствования. В данной статье на основе анализа и систематизации литературных источников теоретически обоснована методика судейства пар на разных этапах технического совершенствования. Именно специфика европейской и латиноамериканской программы проявляется не только в интеграции спортивной, культурной,

эстетической и художественной деятельности, как сочетание элементов спорта и искусства, но и в комплексном подходе к воспитанию личности и формированию творческой культурной среды, что помогает устранить традиционный приоритет ценностей физического развития над духовным становлением человека в процессе спортивной деятельности. В свою очередь специфика спортивных танцев, в области танцевального спорта, определяется различными двигательными действиями, синхронно исполнены танцевальными дуэтами под музыкальное сопровождение. При передвижении по паркету параллельно или последовательно соединяются повороты или вращения, подъемы и спуски, наклоны, отдельные движения рук и ног, головы, последовательные движения отдельных частей корпуса. Так как, именно методика судейства пар на разных этапах технического совершенствования предполагает детальное рассмотрение каждого отрезка времени выступления танцевальных пар.

Ключевые слова: индикативные качества, подготовка, спортивные танцы, судейство, спортсмены, танцоры.

Horbenko O., Lysenko A. Methods of judging dance couples at different stages of technical improvement. In this article, based on the analysis and systematization of literature sources, the method of judging couples at different stages of technical improvement is theoretically substantiated. The specificity of the European and Latin American program is manifested not only in the integration of sports, cultural, aesthetic and artistic activities, as a combination of sports and art, but also in a comprehensive approach to education and creative cultural environment, which helps to eliminate the traditional priority of physical development. spiritual formation of the person in the course of sports activity. In turn, the specificity of sports dances, in the field of dance sports, is determined by various motor actions, synchronously performed by dance duos accompanied by music. When moving on a parquet turns or rotations, rises and descents, inclinations, separate movements of arms and legs, heads, consecutive movements of separate parts of the case are connected in parallel or in series. As, the technique of judging of couples at different stages of technical improvement assumes detailed consideration of each period of time of performance of dancing couples.

Keywords: indicative qualities, training, sports dances, refereeing, athletes, dancers.

Постанова проблеми. Спортивні танці – це ациклічний, складно-координаційний вид спорту, пов'язаний з мистецтвом виразного руху. У зв'язку з цим, танцюристи повинні постійно працювати над засвоєнням нових технічних елементів, що ускладнюються в міру зростання кваліфікації спортсменів. У науковому дослідженні розглядається питання суддівства танцювальних пар на різних етапах технічного вдосконалення, так як результати у спортивних танцях залежать від системи оцінювання.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування методики суддівства танцювальних пар на різних етапах технічного вдосконалення.

Матеріал і методи дослідження: теоретичний аналіз, систематизація і узагальнення наукової літератури; педагогічне спостереження, опитування.

Результати дослідження та їх обговорення. Як показав аналіз останніх досліджень, п'ять років тому Всесвітня федерація танцювального спорту WDSF презентувала нову систему суддівства, по якій зараз оцінюються фінальні змагання на багатьох важливих турнірах, зокрема WDSF Grand Slam. Зазвичай її називають "новою системою суддівства", і до сих пір вона використовувалася в фіналах змагань Grand Slam і мульти-спортивних ігор.

Спортивні танці, поряд з фігурним катанням і художньою гімнастикою, відносяться до групи складно-координаційних видів спорту. Більшість наукових досягнень, методичних принципів цих видів можуть і повинні бути використані адаптовано до спортивних танців [2].

Для досягнення високих результатів в складно-координаційних видах спорту необхідно досконало оволодіти величезним числом найрізноманітніших рухів та їх поєднань. Це можливо тільки при наявності логічної та обґрунтованої послідовності навчання [8]

Методика навчання (технічна підготовка) танцюристів на етапі початкової підготовки включає в свою структуру компоненти засвоєння індивідуальної техніки (школу рухів – фігур і їх окремих елементів, роботу зі зв'язками фігур, музично-ритмічну підготовку) і реалізуються в ході вивчення дій, фігур і композицій у спортивних танцях[3]

Підготовча школа - Атестація і Початківці (клас «Н») передбачає наступні головні аспекти, на які судді звертають увагу: рівень знайомства з основами хореографії; позиції ніг, позиції рук, постановка корпусу; позиції (закрита, відкрита, Променад, Контр променад); музичний такт; музичний удар; етика (поведінка); естетика (зовнішній вигляд, костюм).

Як стверджують провідні фахівці, на етапі попередньої базової підготовки, крім раціональної техніки виконання танцювальних фігур неабиякий вплив на ефективну спортивну діяльність танцюристів має артистичність, музикальність, ритмічність, емоційність виконання. Саме тому спортивні танці поєднали у собі риси хореографічного мистецтва і спорту [5].

Головні аспекти у Початковій школі – клас «Е», на які судді звертають увагу: рівень володіння навичками якісного руху і засобами естетичної виразності. Більш детальне вивчення основ дуетного танцю на базі фігур, які відповідають даному рівню; техніка виконання фігур і дій; рух рук, як засіб виразності; розвиток розуміння музики; більш осмислений підхід до розуміння і цінності дуетного танцю.

Передзмагальний період з видів спорту зі складною координацією рухів включає визначення поняття змагальної діяльності у вузькому і широкому значенні. У вузькому значенні під змагальною діяльністю розуміють власне змагальну діяльність спортсменів в період безпосереднього виконання змагальної вправи. У широкому сенсі змагальна діяльність – це цілісна динамічна система (частина загальної системи підготовки спортсмена), спрямована на досягнення максимального спортивного результату, що є визначальним чинником її побудови та реалізації, що включає ряд взаємопов'язаних компонентів: підсистему мотивації, готовності, змагальних дій, змагального навантаження, поведінки.

Середній клас – клас D: пари, які мають достатній рівень майстерності, продовжують його вдосконалювати на

основі хореографічних цінностей дуетного танцю. Навчальна програма ускладнюється до всієї повноти початкового рівня майстерності. Закладаються фундаментальні принципи вдосконалення в майбутньому.

Пари, які не пройшли цей рівень в повному обсязі навчання, рано чи пізно стикаються з безвихідними ситуаціями, які змушують їх повертатися далеко назад або використовувати неадекватні заходи для свого так званого «вдосконалення».

Відносно етапу спеціалізованої базової підготовки, останнім часом, багато фахівців в області спорту ставлять перед собою мету - досягти високих спортивних результатів за рахунок вдосконалення технічної майстерності. У свою чергу, це призводить до питання підвищення фізичної та функціональної підготовленості спортсменів.

У спортивних танцях на етапі спеціалізованої базової підготовки, основними засобами підготовки є спеціальні вправи, які в основному мають змагальний характер, і в якості загальної фізичної підготовки використовують елементи хореографії. Використання цих вправ не дає достатній рівень розвитку фізичних якостей юних танцюристів 15-16 років і обумовлює пошук нових засобів і методів для вирішення цього питання.

Враховуючи, що спортивні танці є відносно молодим видом спорту в якому ще немає достатнього теоретико - методичного обґрунтування системи підготовки спортсменів, тому більшість фахівців в спортивних танцях використовують окремі компоненти наукових розробок суміжних видів спорту, перш за все, таких як спортивна і художня гімнастика, акробатика, фігурне катання

Класи закінчення середньої освіти – класи «С» і «В».

Класи «С» і «В» - найскладніші рівні технічної підготовки. На цьому рівні танцювальні дуети підходять до більш вільного розуміння хореографії, з чого починається розвиток творчого ставлення до танцю. При цьому є усвідомлення того, що інструмент для реалізації цього процесу вже визначений і закладений в молодших класах.

У хореографії конкурсного танцю з'являються більш вишукані форми, елементи відкритої хореографії, більш вільної пластики. Для цього потрібно володіння різними формами взаємодії: ведення формою, фізичне ведення, візуальне ведення. На основі закріплення і вдосконалення технічних навичок і умінь здійснюється розвиток відповідних здібностей.

Саме в Класі «А» розпочинається етап підготовки до вищих досягнень. Це останній учнівський клас. Всі перераховані вище деталі - навички і вміння відпрацьовуються шляхом багаторазового повторення і доводяться до досконалості.

Етап максимальної реалізації індивідуальних можливостей включає:

- Майстер-класи
- Клас «S» - початківці майстра.
- Клас «M» - майстер Міжнародного класу.

Наскільки спортсмени-танцюристи старанні, настільки вони здатні до пізнання і створення Нового. Немає межі вдосконаленню! Потрібно тільки прагнути до нього.

Як зазначають Кауль Н., Коваленко А.А., Ленська О. В., Лисенко А.О., Горбенко О.В., що вплив техніки на музичне виконання має свої особливості в Європейській програмі спортивних танців (Стандарт) та Латиноамериканській програмі спортивних танців (Латина).

Основні технічні елементи європейської програми спортивних танців (стандарт), наведені в танцювальних підручниках:

- 1) *Постановка корпусу*. Визначається як протидія силі гравітації в статичному положенні і в русі. М'язи в тонусі. Правильна стійка партнера. Положення партнерки в парі;
- 2) *Баланс*. Індивідуальний баланс. Баланс в парі;
- 3) *Робота стопи*. Правильна робота стопи під час виконання фігури;
- 4) *Підготовчий крок*. Залежність якості виконання хореографії від її початку;
- 5) *Підйоми і зниження*. Задіяне три частини тіла. Стопа. Коліно. Корпус і корпусний підйом. Правильний підйом сприяє музичному руху;
- 6) *Драйв дія* (англ., Drive Action) - активний, динамічний, прогресивний рух. Використовується на першому кроці кожної фігури. Особливий вид скоординованих дій. П'ять опорних фаз: Зниження, Опір, Контроль, Виштовхування, Відновлення. При кроці назад додається Підготовчий крок;
- 7) *Свінг*. Ілюзія фізичного свінгу. Прискорення і загасання. Використання Драй дії. Свінг ногою. Свінг стегна. Свінг в сторону.
- 8) *Дії тіла* (англ., Body Action) завжди повинні бути на правильній основі, а саме: ротація – обертання верхньої частини відносно нижньої і навпаки; нахил – дія, яка необхідна для правильного і дозованого балансування, технічний нахил, косметичний нахил, зламаний нахил; розтягнення – плавна і спрямована дія в корпусі, а також Каблукове підтягування, Каблуковий півот і інші.

Нові віяння і тенденції виконання Танго з точки зору позицій і руху передбачають, що спорт все більше впливає на зміну позиції і координацію в Танго. Зміна енергії, напрямку обертання. Партнерка більше зміщується в сторону, що веде до збільшення динаміки пересування, розкриває більшою мірою позицію, робить легким рух, розвиває конкурсну хореографію.

Все це необхідно враховувати вже в категорії Ювенали:

- 1) *Індивідуальна позиція*. Вертикальність партнера. Збереження доміанти. Верхній центр знаходиться над нижнім центром. Використання нижнього центру;
- 2) *Взаємодія центрів*. Використання найширших м'язів спини і сторін корпусу. Розтягування ший. Ключиці. Лопатки. Форма партнерки. Позиція партнерки. Зміщення в корпусі;
- 3) *Позиція в парі*. Точки взаємодії. Паралельні плечі і стегна. Партнер відчуває вагу партнерки. Вага партнерки не йде з пари. Точки контакту;
- 4) *Драйв*. Послідовність виконання дій в тілі. Флік – дія свінгу від коліна, що використовується для «атаки» простору;

5) *Синкоповані рухи*. Використання опорної ноги. Кроки назад. «Атака» підлоги – активний рух і швидке опускання стопи на підлогу. Крок збоку партнера. Обертання нижньої частини корпусу;

6) *Позиція Променад*. У партнера – опускається праве плече, зсув у верхньому центрі, ліва сторона вперед. У партнерки – стегна трохи відкриті, плечі паралельно партнеру, контр обертання в тілі, об'єм в лівій стороні, права сторона закрита.

Латиноамериканська програма спортивних танців – Латина має свої напрями дослідження:

Спін і повороти – виконання продовжених спінів, поворотів на 3 кроки та інших дій обертання із збільшеним ступенем обертання, наприклад «Свівл поворот», «Подвійна спіраль тощо».

На етапі попередньої базової підготовки танцюристи повинні дотримуватися виконання технічних поворотів з утриманням лінії балансу від голови до стоп.

Відповідно індикативні якості, на які судді звертають увагу:

1) виконання поворотів з достатнім рівнем використання роботи тіла та правильною поставою;

2) надмірне використання рук при виконанні поворотів;

3) швидкість обертань вище середньої (якщо певна інтерпретація не вимагає уповільнення швидкості повороту);

4) оберти виконуються з контролем в розумінні позиціонування (під час спірального повороту треба знаходитись на одному місці, безперервні оберти виконуються по прямій лінії руху), та з поверненням у вихідне балансне положення.

На етапі спеціалізованої базової підготовки танцюристи демонструють здатність збільшити кількість обертів та варіювати їх швидкість за допомогою партнера або без нього.

Індикативні якості, на які судді звертають увагу:

1) досягнута висока швидкість обертань (якщо інтерпретація не вимагає уповільнення повороту для створення певної форми);

2) повороти, що виконуються, є контрольованими у розумінні позиціонування (залишатись на місці при виконанні спірального повороту або залишатись на прямій лінії при виконанні серії поворотів), та з поверненням у вихідне балансне положення;

3) форма та постава залишаються незмінними під час виконання обертів;

4) ефективно використовуються руки для створення форми та утримання балансу під час виконання обертів.

На етапі підготовки до вищих досягнень спортсмени-танцюристи демонструють здатність виконувати різні типи поворотів на різних просторових рівнях в поєднанні з іншими структурами руху.

У свою чергу існують індикативні якості, на які судді звертають увагу:

1) досягнута дуже висока швидкість обертань (якщо інтерпретація не вимагає уповільнення повороту для створення певної форми);

2) всі повороти виконуються з виключним контролем у розумінні позиціонування (статичні або прохідні), відновлення (закінчення в позиції рівноваги);

3) форми, постави;

4) складні обертання (наприклад, серії Свівл та Спіраль поворотів по відношенню до серії подовжених обертань), також застосовуються переключені повороти;

5) повороти виконуються з надзвичайною легкістю та контролем та невимушеним поєднанням.

Динаміка – здатність кожного виконавця відтворювати дії, що асоціюються з використанням ваги тіла, часу, напрямку та енергії руху.

На етапі спеціалізованої базової підготовки відбувається демонстрація динамічних якостей з використанням засобів хореографії.

А саме індикативні якості, на які судді звертають увагу:

1) виконання деяких елементів динаміки без чіткої здатності контролювати, відтворювати та маніпулювати;

2) надмірне використання одного елемента з намірами відтворити інші;

3) прискорення або уповільнення через зміну швидкості та об'єму руху, що відтворюється, але з деяким впливом на координацію та ритм;

4) зміни напрямку здійснюються без впливу на координацію та рівновагу в більшості випадках;

5) створюється середній об'єм або амплітуда руху;

6) вдаються відносно різкі послідовності рухів з незначними втратами контролю та координації.

На етапі підготовки до вищих досягнень танцюристи демонструють здатність навмисно виконувати чотири динамічні якості:

1) Вага = Сильно – Легко – Важко;

2) Час = Раптово – Поступально;

3) Напрямок = Прямо – Гнучко;

4) Енергія = Стримано – Вивільнено.

Індикативні якості, на які судді звертають увагу:

1) відтворюється всі елементи динамічних якостей в переважній частині рухів, що виконуються;

2) демонструється контроль при відтворенні кожної динамічної якості;

3) відтворюється прискорення чи уповільнення через зміну швидкості або кількості руху, але з рідким впливом на координацію та ритмічність;

4) в більшості випадків під час виконання хореографії змінюється напрямок руху швидко та/або часто без негативного впливу на баланс або координацію;

5) рух виконується з високою амплітудою чи об'ємом;

6) вдаються відносно швидкі послідовності рухів з рідкими втратами контролю;

7) ефективно використання усіх елементів динаміки.

На етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей танцюристи демонструють здатність створювати комбінації динамічних якостей та поєднувати одні з іншими.

Вісім базових динамічних комбінацій:

1) Удар; 2) Прес; 3) Викручування; 4) Плавання; 5) Ковзання; 6) Різкий змах; 7) Штурхання; 8) Прорізання.

Індикативні якості, на які судді звертають увагу:

1) відтворюється всі елементи динамічних якостей на протязі виконання; 2) показуються можливість комбінувати різні динамічні якості де необхідно і можливо; 3) відтворюється прискорення чи уповільнення через зміну швидкості або кількості руху без впливу на координацію та ритмічність виконання; 4) зміни напрямку руху виконуються швидко та/або часто без негативного впливу на баланс або координацію; 5) пара виконує рух з високою амплітудою чи об'ємом; 6) пара виконує швидкі послідовності рухів без втрати контролю.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дало змогу розглянути виявлені особливості методики суддівства танцювальних пар на різних етапах технічного вдосконалення, де критеріїв оцінки танцювальних пар занадто багато, щоб детально розглядати кожен в той відрізок часу, що відведений для виступу, тим більше що, в кращому випадку, шість пар танцюють одночасно на майданчику. Аналіз та узагальнення досвіду суддівства показав, що суддя покладається на загальне враження, яке залишає пара. Досвідчений суддя бачить танець, який оцінює, комплексно і може швидко оцінити всі фактори.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Подальші дослідження планується присвятити питанням тренерської діяльності та системам оцінювання у спортивних танцях.

Література

1. Кауль Н. Как научиться танцевать. Спортивные бальные танцы. Ростов н/д, 2004. 352 с.
2. Коваленко А.А. Постановочные композиции в подготовке спортсменов-танцоров. Спортивные танцы: Бюллетень. 2000. №3. С. 12-19
3. Ленская Елена Валентиновна. Структура и содержание начальной технической подготовки в спортивных танцах на основе одиночного танцевания: диссертация ... кандидата Педагогических наук: 13.00.04 / Ленская Елена Валентиновна; [Место защиты: Российский государственный университет физической культуры, спорта и туризма]. - Москва, 2016. - 180 с.
4. Лисенко А.О., Горбенко О.В. Спортивні танці (європейська програма): навч. посіб. / А.О. Лисенко, О.В. Горбенко Харків. – Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. – 344. ISBN 978-617-7912-32-2
5. Осадців Т.П. Спортивні танці: [Навч. Пвісіб]. Львів: ЗУКЦ, 2001. 340 с.
6. Современный спортивный бальный танец: исторический опыт, современные проблемы, перспективы развития: Межвузовская научно-практическая конференция, 22 февраля 2013 г. Санкт-Петербург: СПбГУП, 2013. 64 с.
7. Нилов В.Н. Бальный танец: программа и метод, пособие. Москва, 2001. - 68 с.
8. Чикалова Т.А., Почитаева, Е.А. Методика обучения детей 5-6 лет базовым элементам техники спортивных танцев на этапе начальной подготовки // Спортивные танцы. РГАФК. Бюллетень № 2. 2001. С. 35-39.
9. Mayer-Karakis B. Ballroom Ikons. Düsseldorf : Dancesport Publishing, 2009.

References

1. Kaul' N. Kak nauchit'sya tancevat'. Sportivnye bal'nye tancy. Rostov n/d, 2004. 352 s.
2. Kovalenko A.A. Postanovochnye kompozicii v podgotovke sportsmenov-tancorov. Sportivnye tancy: Byulleten'. 2000. №3. S. 12-19
3. Kovalenko A.A. Programmno-metodicheskoe obespechenie podgotovki v sportivnyh tancach .Sportivnye tancy: Byulleten', 2001. № 6. S.8-10.
4. Lenskaya Elena Valentinovna. Struktura i sodержanie nachal'noj tekhnicheskoy podgotovki v sportivnyh tancach na osnove odinochnogo tancevaniya: dissertaciya ... kandidata Pedagogicheskikh nauk: 13.00.04 / Lenskaya Elena Valentinovna; [Mesto zashchity: Rossijskij gosudarstvennyj universitet fizicheskoy kul'tury, sporta i turizma]. - Moskva, 2016. - 180 s.
5. Lisenko A.O., Gorbenko O.V. Sportivni tanci (evropejs'ka programa): navch. posib. / A.O. Lisenko, O.V. Gorbenko Harkiv. – Harkiv: FOP Brovin O.V., 2020. – 344. ISBN 978-617-7912-32-2
6. Osadciv T.P. Sportivni tanci: [Navch. Pvisib]. L'viv: ZUKC, 2001. 340 s.
7. Sovremennyj sportivnyj bal'nyj tanec: istoricheskij opyt, sovremennye problemy, perspektivy razvitiya: Mezhvuzovskaya nauchno-prakticheskaya konferenciya, 22 fevralya 2013 g. Sankt-Peterburg: SPbGUP, 2013. 64 s.
8. Nilov V.N. Bal'nyj tanec: programma i metod, posobie. Moskva, 2001. - 68 s.
9. Chikalova T.A., Pochitaeva, E.A. Metodika obucheniya detej 5-6 let bazovym elementam tekhniki sportivnyh tancev na etape nachal'noj podgotovki // Sportivnye tancy. RGAFK. Byulleten' № 2. 2001. S. 35-39.
10. Mayer-Karakis B. Ballroom Ikons. Düsseldorf : Dancesport Publishing, 2009.